

Tre rövare

”Tre rövare” är en traditionell saga överförd till film som med ett expressionistiskt bildspråk och en ironisk ton blir till en rolig skräckis för alla, utom kanske de minsta barnen.

Bakom filmens schvungfulla presentation finns också ett underliggande budskap om hur barndomen formar en människa. Vi påminns om att det aldrig är för sent att ändra riktning i livet och att det inom varje människa, oavsett yttre attribut, kan finnas mod, ärlighet och solidaritet

Rekommenderad från Fö

EN FILMHANDLEDNING AV
LOUISE LAGERSTRÖM

Handling

Med ett muskedunder, en blåsbälg laddad med peppar och en yxa har de tre rövarna Malente, Flynn och Dunder-Jakob spridit skräck och fasa i skogen i över trettio år. Kvinnor har svimmat och de modigaste männen flytt där de har dragit fram. ”Guld, mynt och ädelstenar rövare de

med ett skratt. Att röva är en enkel lek, ingen rövare som vi.” ”Man kan ha mycket roligt när man är tre. Andra är ensamma. Helt ensamma.”

En som verkligen är helt ensam är lilla Tiffany. Regnet öser ner och i rosa spetsklänning tar hon farväl av sina döda föräldrar vid deras gravsten. Ovetandes om att droskan som väntar på henne ska föra henne till ett barnhem. Men en bit in på den mörka snirkliga skogsvägen överrumplas ekipaget av ett maskerat rövareband som hugger sönder vagnens hjul och skrämmar iväg den paddlika kusen. Rövarena är naturligtvis just Malente, Flynn och Dunder-Jakob som, besvikna över att inte finna en minsta gnutta guld, lämnar Tiffany kvar vid väggkanten, ensam med sin docka och lilla värdelösa rosa väska.

Tiffany föreslår dock tjänstvilligt att de borde kidnappa henne för att kunna utpressa hennes far, som hon påstår är en mäktig Maharadja, på guld och pengar. Efter som tiderna är dåliga, också för rövare, nappar de på förslaget och tar med henne hem till sin underjordiska ’fyrarummare’ långt inne i skogen. Där hon efter en stunds dividerande faktiskt erbjuds att sova i deras stora säng, sin första natt i ’fångenskap’.

När kuskpaddan anländer utan Tiffany blir barnhemsföreståndarinnan vansinnig och hon beordrar genast den lokala poliskonstapeln att efterlysa flickan. Under tiden

fortsätter hon att plåga de stackars utmärglade barnen som sliter i skift på de leriga sockerbetsåkrarna. För att hon ska kunna frossa i sötsaker gjorda på sirapen tvingas barnen att leva på den grågröna sörja som blir sirapens avfallsprodukt. Allt medan hon bedyrar att allt på barnhemmet sker av kärlek.

Nicholas och Gregory, två barnhemsbarn som dömts till maskintjänst som straff för olydnad, inser hur allt på barnhemmet hänger ihop. De inser att barnen utnyttjas som slavar för att föreståndarinnan skall få tillfredsställa sitt omätliga sockerbehov. Nicholas och Gregory bestämmer sig för att rymma. Detta trots att de hört historien om de tre pojkarna som en gång rymde därifrån och som påstods ha blivit uppätta av vargar. Men nu är allt, till och med att vara ensamma i regnet i en mörk skog, bättre än det hemska barnhemmet.

Hemma hos de tre rövorna sprider Tiffany glädje med sitt positiva humör, kaffe till frukost, och genom att både bildligt och bokstavligen sätta färg på deras rövarkula. Hon erbjuder sig också att lära dem att läsa och skriva så att de äntligen kan författa ett utpressarbrev till hennes far, maharadjan. Deras nyvunna läskunnighet gör dock att de oturligt nog kan förstå alla de anslag som sitter uppklistrade runt om i skogen. En efterlysning av den 'föräldralösa flickan' Tiffany. De tre rövorna känner sig lurade. Även om de inte riktigt kan motivera varför de egentligen behöver mer guld till sin redan dignande skattkammare.

Rövorna kommer tillbaka, förgrymmade över att ha blivit svikna, och en ångerfull Tiffany bestämmer sig för att lämna dem och bege sig till barnhemmet. I den mörka skogen träffar hon de vilsekomna Nicholas och Gregory och de tre beger sig tillbaka till barnhemmet.

Från en utsiktspost ser också de tre rövorna hur Tiffany och pojkarna närmar sig barnhemmet. De drabbas av ånger och skräckfyllda minnesbilder av deras egen barndom kommer tillbaka. För de tre rövorna är just samma pojkar som en gång rymde från den grymma tillvaron på

hemmet, och som barnhemsföreståndarinnan påstått att vargarna ätit upp.

Nu ser de plötsligt chansen att ta revansch och följer efter Tiffany och pojkarna. Medan Nicholas och Gregory bestraffas på borggården stegar Tiffany snabbt upp mot den elaka tantens 'sockertorn' och börjar att kasta ner bakelser i huvudet på barnhemsföreståndarinnan och paddkusken. Deras auktoritet är bruten!

Samtidigt kommer de tre rövorna till barnhemmet och ber att få ta med sig Tiffany hem igen men tanten, som känner igen sina forna barnhemspojkar, vägrar först. Men snart inser hon att maktkampen är förlorad. Inför alla barn slänger hon sig ner i grytan med sockersmet, förs genom rören upp till tornet, för att slutligen komma ut ur kranen som en präktig tårta. Barnen jublar och rövartion övertar hela stället och investerar allt sitt guld i ett barnhem med lyckliga barn, som i sin tur genererar en hel stad befolkad med lyckliga (rövar-) hattförsedda invånare.

En filmisk saga med form och fantasi

“Tre rövare” är en saga i en folkloristisk tradition som överförts till film men behållit mycket av sin berättarstruktur. Den vilar på den gamla idén om sagans tretal (tre personer, tre önskningar, tre uppgifter, tripp, trapp, trull etc), men handlar också om kampen mellan ont och gott och tanken om att alla kan finna styrka och storhet inom sig själv. Som andra gamla folksagor är “Tre rövare” en mörk berättelse som inte väjer för livets svåra sidor. Barn konfronteras med döden, svek, ondska och sina rädlor på ett rättframt sätt.

Ordet saga kommer från isländskan och betyder berättelse eller historia men också "det som sägs". Och en saga ska alltså helst förmedlas muntligt, inte bara läsas rakt upp och ner från en bok. Att klassiska sagor lever kvar beror på att alla dess berättare förmått färga och skapa bilder och nyanser utanför själva texten som ökat lyssnarnas fantasi och upplevelse. På så sätt kan även filmen,

med sina specifika dimensioner av bilder och ljud bli en berikande form för sagoberättande.

Denna ton anslås redan i inledningen av "Tre rövare" med "Det var en gång...". Samtidigt visar man tydligt att filmen är ett skådespel. Vi hör ringningar så som inför en teaterföreställning. Och under förtexterna hör vi skådespelarna förbereda sig inför sina roller. Flickan som spelar Tiffany berättar att hon fått sin fina volangklänning från kostymförrådet. Kvinnan som spelar den elaka tanten lugnar oss med att hon minsann bara spelar en roll. Hon 'är' inte den elaka tanten.

"Tre rövare" är en animerad film som skiljer sig från det gängse utbudet. Med estetiska drag från såväl 50-60-talets Disneyklassiker som "Törnrosa" och "Alice i Underlandet", till Tim Burtons gotiska skräckromantik i filmer som "Nightmare Before Christmas", "Edward Scissorhands", "Corpse Bride" m fl vidare över animatören Hayao Miyazakis ("Spirited Away", "Min vän Totoro" m fl) tidlösa universum men faktiskt också svensken Per Åhlns spretiga och komiska stil.

De burleska och karikerade dragen, framför allt hos filmens antagonister, för tankarna till animerade långfilmer som "Trion från Belleville" eller till mer vuxentillvända animationer. Det vill säga, långt ifrån de gullifierade eller 3D-animerade fabler som dominerar biografutbudet. Filmer vilka flertalet dessutom kommer från tre dominerande amerikanska studior: Pixar, Disney och Dreamworks. "Tre rövare" blir därigenom både ett tematiskt men också estetiskt alternativ i barnfilmsutbudet.

- Utan att dra några generella slutsatser om kvalitet och originalitet från mainstreamanimationer - vissa filmer från ovannämnda producenter kommer säkerligen att räknas till klassikerna - kan man diskutera vad ett likriktat utbud gör med vår förmåga att läsa bilder och ta till oss historier. Hur uppfattar ni "Tre rövare" i relation till filmer som "Ice-age" serien, "Bilar", "Bolt", "Råttatouille" m fl. Konstigt? Lugnt? Annorlunda? Överraskande? Lång-

tråkigt? Diskutera vidare vad estetiken betyder för hur vi upplever berättelsen.

En "snäll" skräckis?

Presentationernas endimensionella bilder kan verka hämtade direkt ur en bilderbok. Men snart fördjupas de i minutiöst komponerade lager som ger en nästan tredimensionell effekt. För att förstärka den otäcka sagan arbetar man med skräckfilmens arsenal av klassiska attribut, svarta siluetter med blå kanter eller mot en blå bakgrund, regn, åska, fladdermöss, hoande ugglor, ylande vargar etc.

Animatörerna är med stor säkerhet också inspirerade av gamla stumfilmer vilket märks i det expressionistiska utformandet av framför allt barnhemmet. Både miljöerna och perspektiven, som under stumfilmstiden var ämnade att också spegla inre och mentala tillstånd, har lånat samma dramatiska och drastiska form. I synnerhet finns paralleller till den tyska stumfilmsperiod som kallades just expressionismen. När den elaka tantens skugga faller över de sovande barnhemsbarnen är det tveklöst en liten blink åt stumfilmsklassikern och vampyrdramat "Nosferatu" av F W Murnau från 1922.

Det kalla, mörka och hårda kontrasteras med varmare färger som insidan på hästdroskan som är varmt röd, de olika kulörerna (rött, blått, gult och grönt) i rövarnas olika rum eller när Tiffany tittar ut på naturen och finner den vacker. Färgerna är då ljusst gulgröna och varma. Barnhemmet, en ointaglig borg i mörkt rött och blått, medan dess omgivning och barnen i dem går i beige och grått. Bilden ramas in av en drypande oljeartad droppkant och en nikotinliknande rödgul färg som förstärker en känsla av smuts, kletighet och instängdhet. Man tänker sig att solen förmodligen aldrig skiner på de små bleka barnen.

Film må bestå av bilder men inte desto mindre är ljudet en av filmens mest avgörande och vitala berättarmedel. Något som utnyttjas i "Tre rövare". Bara genom att lyssna

skulle man kunna få en upplevelse av filmen. Förutom att den svenska dubbningen av den tyska versionen har genomtänkta och väl regisserade röster (inte alltid en självklarhet när dubbningar skall produceras snabbt) innehåller filmen mycket musik och ljudeffekter. Musiken som är skriven av Kenneth Pattengale har influenser från allt från 'träskmusik', med amerikanska sydstatstraditioner, rytm & blues, vaggvisor och country, till folksånger, musikal och kabaré. I filmen är den en integrerad del av handlingen och rövarena själva har ett medföljande svängigt tema.

- "Tre rövare" som bygger på en bok av Tomi Ungerer är en liten gotromantisk skrällsaga för hela familjen, utom kanske de allra minsta, med en lagom dos av otäcka inslag. Fundera över hur filmen förstärker känslan av skräck och obehag? Skogen, inslag av djur som vi förknippar med skräck, barnhemmet och dess omgivning. Vilka inslag känner man igen? Om barnen själva skulle beskriva ett otäckt filmscenario, vilka ingredienser skulle det innehålla? Hur balanserar man det skrällinjakande? Vad betyder filmens illusionsbrytande inledning för hur vi upplever den?

- Animatörerna bakom filmen har mycket medvetet arbetat med färger. Ibland påminner det om hur man under stumfilmstiden tintade, det vill säga färgade in hela bilden i en ton för att skapa en specifik känsla eller atmosfär. Fundera över hur man arbetar med färgerna i filmen. Elementerna kan innan visningen förbereda sig på att uppmärksamma just färger. Man kan diskutera färgers symbolik och inte minst huruvida en färg kan förknippas eller ge upphov till en speciell känsla. Är den i så fall gemensam eller kan den också vara individuell.

- Att bara lyssna på en film kan låta som en motsägelse men det ambitiösa ljudarbetet i "Tre rövare" inbjuder till att försöka. När man som publik ser en film är man kanske inte helt medveten om ljudet och dess betydelse. Det blir en integrerad del av filmupplevelsen. Men för en gångs skull kan man försöka vara extra medveten om vad som händer på ljudbandet. Kanske kan man till och med sluta ögonen för att upptäcka det. Lyssna på knarret från kärnan, skogens alla mystiska ljud.

Barnet mellan gott och ont

Likt många traditionella folksagor står det ett barn i centrum för "Tre rövare"; en föräldralös flicka som tvingas gå igenom en rad prövningar för att upptäcka något om världen och sig själv. Något hon tacklar med osedvanligt gott humör, mod och fantasi. Genom att vägra se sig själv som ett offer, tar hon befäl över sin situation. Något som kanske ter sig lätt i sagornas värld men svårare i den verkliga.

- Med oförställd uppriktighet möter hon allt som verkar hotfullt. Hon får rövarena att bli beskedliga genom att vägra se dem som farliga, genom att se deras sanna jag och hon visar total respektlöshet mot den elaka tanten på barnhemmet genom att helt sonika kliva in i hennes hemliga godisrum. Försök att hitta liknande sagor där barnet tvingas bli lite mer 'vuxen' för att ta sig igenom de svårigheter som uppstår. "Alice i Underlandet" är ett aktuellt exempel på bio. Kan du hitta flera?

Polariseringen mellan gott och ont, en av den klassiska sagans grundförutsättningar, ter sig väldigt tydlig. Flickan är god, rövarena likaså medan barnhemsföreståndaren är ondskan personifierad. Men denna saga komplicerar förhållandena något genom att rövarena till en början framställs som sagans onda figurer. Vi inser emellertid snart

att dessa tre till synes hänsynslösa män en gång har varit tre små rädda pojkar som flytt från det hemska barnhemmet. Och som därefter mer eller mindre tvingats att leva som rövare. Tiffany lyckas, genom att erkänna deras personligheter och se deras behov och drömmar, röra vid något inom dem som får dem att mjukna. De inser att deras dignande rum av guld aldrig kommer att fylla deras emotionella tomrum.

- “Tre rövare” är en berättelse om ett barn som tvingas ta eget ansvar och egna beslut. Men också om barnet i allmänhet. Hur formas vi av vår barndom och vad gör våra erfarenheter med oss? Missförhållandena på barnhemmet med dess tvång, hot och straff präglar barnen och skapar givetvis inte trygga människor. "Inga betor, ingen kärlek", skanderar den elaka tanten. Utan att för den skull leverera någon som helst kärlek ens om barnen sliter sig till döds. De tre rövarna tog sig därifrån men kunde aldrig kasta av sig sina hemska minnen och var för evigt påverkade av sin uppväxt där. När de blev rövare var det en konsekvens av en olycklig barndom.

- I sagornas värld löser det sig förstås till det bästa och den elaka får sitt straff medan barnen lever fria och lyckliga. I filmens epilog berättas hur det sedan skapas ett 'lyckligt' barnhem med lyckliga barn och till slut en helt lycklig stad. Även om en idyllisk final i grädde och tårta, och ett slut där alla levde lyckliga i alla sina dagar som hör sagorna till, är filmen sedelärande på ett sätt som vi kan ta till oss även i vår nutida verklighet. Hur viktig och avgörande vår barndom är för våra liv både på ett individuellt och ett samhälleligt plan. Diskutera vidare kring detta filmens budskap om hur vår barndom formar oss som människor, och vad vi i vuxen ålder kan göra för att motverka en svår uppväxts negativa påverkan.

- Man talar ofta om att alla barn i världen bör ha samma rättigheter och förutsättningar. Något vi alla kan skriva under på men som är långt ifrån att vara förverkligat. Vi bor i ett land där barn relativt sett har det bra, åtminstone materiellt. Men vi vet också att barn i andra delar av världen tvingas arbeta istället för att studera. Ibland under farliga och förhållanden och med usel betalning. De arbetande barnen i “Tre rövare” kan förvisso ses som ett viktorianskt inslag i en saga, i en tid då orättvisorna var större. Fundera över om de också kan symbolisera något mer? Kanske de barn i fattiga länder som idag sliter för att den rika världen ska kunna njuta av ett överflöd?

Rädslor och mod

Vilka är våra största rädslor? Att vara ensamma? Mörkret? Att inte duga? "Tre rövare" har som många sagor ett osedvanligt modigt barn i centrum. Trots att hon står ensam i världen och just skall föras bort till barnhemmet tacklar hon situationen med bravur. I stället för att ledsna fokuserar hon på att ta hand om och trösta sin lilla docka. Vi är säkra här, säger hon och lägger armen om henne. Hon läser högt ur en sagobok om en maharadja som inte bara blir en verklighetsflykt utan även ett verktyg att hantera sin situation. Fantasi och verklighet går in i varandra när Tiffany påstår att hennes far är maharadja. De tre rövarna blir också en del av fantasierna.

Tvårt emot vad man skulle vänta sig blir Tiffany heller inte rädd när rövarna anfaller droskan. Istället möter hon dem med kaxighet och tar initiativ till att de skall utpressa hennes far. Inte heller blir hon skrämmd av barnhemsföreståndarinnan utan tar sig utan att darra på manschetten in i hennes heligaste, hemliga rum.

- “Tre rövare” handlar om att bemästra rädslor och tro på sig själv. Fundera över hur Tiffany hanterar situationen och hur hon övervinner det som skrämmer henne. Att som rövarna inte kunna läsa eller skriva kan ge upphov till en annan typ av rädslor. Att inte passa in i samhället. Att inte bli tagen på allvar. Även om rövarna är filmens busar visar det sig snart att de bär på mycket osäkerhet. Vad tycker du verkar göra rövarna ängsliga? Vad tycker du är läskigt i livet, vad är du mest rädd för?

- I sagans värld kan allting hända. De onda kanske inte var så onda. Den svage visar sig vara den starke och vinner över den som vi trodde hade makten. Men även i de mest osannolika scenarion kan vi känna igen känslan och tillämpa de moraliska frågeställningarna på våra egna liv. Vilka stora frågor tycker eleverna att filmen vill förmedla? Vad har sagan för förtjänster när de gäller att problematisera kring viktiga moraliska och filosofiska frågor? Vad bär de med sig från filmen? Vad var otäckt, roligt eller gjorde särskilt intryck? Vilka karaktärer kunde man identifiera sig med? Vilken roll i filmen skulle ni ha velat anta om ni fick vara skådespelare?

Produktionsuppgifter

Originaltitel: Die Drei Räuber, Tyskland 2007

Producent: Stephan Schesch

Manus: Bettine von Borries, Achim von Borries, Hayo Freitag efter Tomi Ungerers bok

Regi: Hayo Freitag

Klippning: Lars Jordan, Sascha Wolff

Produktionsdesign: Hayo Freitag

Animation: Edson Basarin, Romy Garcia

Bakgrunder: Anne Hofmann, Robert Brandt

Originalmusik: Kenneth Pattengale, Wolfgang von Henko

Ljuddesign: Frank Kruse

Figurdesign: Michaela Wagner, Heidi Yi Lun Chen-Cheslik

Röster

Mia Kihl, Gunnar Uddén, Mats Nilsson, Åsa Bergfalk, Fredrik Hiller m fl.

Tekniska uppgifter

Speltid: 79 minuter

Format: Vidfilm 1,85:1

Ljudsystem: Dolby Digital

Censur: Från 7 år

Svensk premiär: 25 december 2009

Distribution

Folkets Bio, Box 2068, 103 12 Stockholm Tel 08-545 275 20 fax 08-545 275 27 www.folketsbio.se

Redaktion: Andreas Hoffsten, Film i hela landet, Svenska Filminstitutet, maj 2010